

Idézni csak pontosan, szépen: Hivatkozásról mindenkinek

Hajnal Ward Judit

Rutgers Egyetem

E-mail: judit.ward@rutgers.edu

Absztrakt

Hogyan segítheti a könyvtár a tanulmányokban idézett szakirodalom pontos megjelenítését? Mit tehet a könyvtáros azért, hogy a hivatkozások alapján az idézett művek visszakereshetők legyenek? Hogyan vezethetjük rá a diákokat a helyes hivatkozási szokások kialakítására? Hogyan könnyíthetjük meg kezdő és gyakorlott kutatóink munkáját hivatkozáskezelő rendszerek propagálásával? A szerző tapasztalatai szerint egy tudatosan megtervezett, a közönség igényeinek megfelelően testre szabott, másfél órás gyorsalpaló óriási előnyhöz juttatja a hivatkozásokkal hadilábon álló diákokat és kutatókat. Az amerikai egyetemek könyvtárismereti óráin szokásos témák mellett a plagizálástól kezdve a hivatkozáskezelő rendszerekig minden előfordul, gyakran élményszerűen és szórakoztató formában.

Kulcsszavak

hivatkozás – hivatkozáskezelés – plagizálás – könyvtárismeret

Cite right: Teaching citation management can be fun

Abstract

How can the library support the accurate representation of works cited? What can librarians do for the reproducibility of research via retraceable references? How can we guide students to develop sound citing habits? How can we make life easier for our entry-level and seasoned researchers by promoting citation management? In the author's experience, students and researchers benefit tremendously from a carefully designed, 90-minute crash course, tailored to the needs of the target audience. In addition to topics in library instruction, at American universities anything can be discussed, from consequences of plagiarism to citation management, often via experiential and entertaining methods.

Keywords

citing – citation management – plagiarism – library instruction lcohol

A könyvtáros gyakran kap meghívást, hogy tartson kiselőadást, workshopot, esetleg gyorsalpalót a tanulmányokban, szakdolgozatokban, disszertációkban és szemináriumi dolgozatokban felhasznált források szakszerű és pontos hivatkozásáról. A program célja sokféle, használatától függően. A tudományos kutatók és doktoranduszok a folyamatot szeretnék egyszerűsíteni, megtartva a minőséget. A felesleges munka kiiktatása mellett azt is akarják kerülni, hogy tanulmányukat formai okok miatt utasítsa el egy rangosabb folyó-

irat. A tudományos segédmunkatársaknak ugyancsak érdeke a hivatkozások javíthatásával töltött idő lerövidítése. Az egyetemi vezetés mindent megtesz, nehogy oktatóit, kutatóit és hallgatóit plagizáláson ériék. Az egyetemi hallgatók pedig a jobb érdemjegy megszerzése érdekében hajlandók odafigyelni a könyvtárosra.

Tapasztalataim szerint egy másfél órás, intenzív és gyakorlatias workshop, ha csodákra nem is képes, de mindenképpen hasznos, mivel azonnali, kézzelfogható eredményekkel jár. Az elmúlt tizenöt év gyakorlatából gyűjtöttem össze néhány jó gyakorlatot és tippet. Korábban főleg addikciótudományi kutatók és a laborban dolgozó diákjaik számára tartottam ilyen foglalkozásokat. Az alapképzésben részt vevő diákok könyvtárismereti óráinak megtartása alig öt éve a feladatomban. Nemrégiben azonban egy olyan oktató kurzusán tartottam ilyen órát, aki valóban törődik a diákjaival, odafigyel azok esetleges továbbtanulási terveire. Ez adta az ötletet, hogy megosszam, mit tud egy könyvtáros elérni körülbelül egy-másfél óra alatt. A többi ráadás.

Hivatkozás alapfokon

Egyetemistákról lévén szó, alapképzésben azzal szoktam kezdeni, hogy miért is fontos a hivatkozás. A lelkiismeretes oktató által könyvtárismereti foglalkozásra berángatott 18-22 éves diákokat nem igazán érdekli még az az aspektus, hogy szemináriumi dolgozatukat a tudomány egészébe illene beágyazni, és a meglévő kutatási eredményeket összegezve ahhoz illene valamit hozzátenni. Az egyetemisták szokásos hozzáállása a hivatkozáshoz inkább: *jaj Istenem, két óra múlva be kell adnom a dolgozatot és kell hozzá öt referált cikk, de gyorsan* – amint ezt a tájékoztató pultnál és a virtuális, vagyis chatreferenzs során megtanultuk.

Az amerikai rendszer szerinti nyolcvan perces órán fél füllel figyelnek oda akkor is, amikor azt magyarázom, hogy a hivatkozások lehetővé teszik az olvasók számára, hogy a forrást megtalálják és a tanulmányban közölt információkat, állításokat és adatokat ellenőrizzék. Mire a különféle hivatkozási stílusok ismertetéséhez érünk, hamar elvesztik az érdeklődést a sok vessző, pont, kurzíválás és nagy kezdőbetű részletei közepette. Mi tagadás, ekkorra már maga az oktató is egyre kevésbé lelkiismeretes, sőt gyakran az e-mailjeit nézi. A könyvtáros sóhajtva ugrik a következő diára vagy honlapra. Mindenki egyöntetűen arra gondol, hogy holnap péntek.

Vagyis egy diákokból álló célközönség számára a korábban bevált módszerek és a fenti sorrend nem a legjobb megoldás.

Akkor mivel lehet megfogni őket? Mint mindenki mást, azzal, hogy valamilyen módon lekötjük a figyelmüket, hogy érdekeltté tesszük őket, sőt, néhány gyakorlatias megoldással aktívan bevonjuk őket az óra történéseibe. A történések így nem csak események lesznek, amelyek megtörténnek velük, hanem úgy érezhetik, ők maguk irányítják az eseményeket. Vagyis, aktívan tanulnak. Nem újdonság, a nyelvoktatás már régen áttért a hagyományos írás-olvasás (lásd a latin és orosz nyelv tanítása régen, bár különböző okokból) módszerétől a beszéd- és tevékenységközpontú módszerekre.

Viszont a nyelvtanuló is csak akkor ér el sikereket, ha valós célja van. Ez nem feltétlenül a nyelvvizsga, hanem, rosszabb esetben, a damoklészi kard a nyelvvizsga hiánya miatt, jobb esetben pedig a külföldi tanulmányok és munkavégzés ígérete. Vagyis, bármi ami motiválja a diákokat, lehetőleg pozitív megerősítésre alapozva.

A hivatkozások vonatkozásában viszont a negatív kilátások is remekül működnek, amint bevezetjük a plagizálás fogalmát, illetve az azzal járó következményeket. Az amerikai diák azt gyorsan felfogja, hogy a plágium egy másik szerző gondolatainak engedély nélküli felhasználása, ami lehet egy adott szerző munkájának és nyelvezetének sajátként való megjelenítése. Az eredeti szerző feltüntetésének elmulasztása azonban nem tűnik olyan súlyos vétségnek, mint valaki más szavainak vagy gondolatainak szándékos felhasználása, vagy ami még rosszabb, egy másik személy írásának egy az egyben törénő lemásolása és annak sajátként való feltüntetése.

Itt lép be a könyvtáros, aki türelmesen elmagyarázza, hogy a megfelelő hivatkozás elmulasztása olybá tűnhet, mintha ötleteket kölcsönöznének-lopnanak, ami bizony egyenlő a plágiummal.

Az amerikai felsőoktatás nagyon komolyan veszi a plagizálást. A külföldi hallgatók, akik olyan országokból érkeznek, ahol erre nem fektettek hangsúlyt, óriási hátrányba kerülnek az első egyetemi félévükben. Előfordult olyan durva vétség is, hogy két hallgató szóról szóra megegyező dolgozatot adott be. Amikor felelősségre vonták őket, a kifogásuk mindössze annyi volt, hogy együtt dolgoztak. Nem értették, mi ezzel a probléma. De nem célszerű ugyanazt a dolgozatot, vagy egyes részeit más kurzusokon is beadni. A *Turnitin* nevű, plágium-ellenőrző szoftver a kurzusmenedzselő felület részeként folyóiratokban, kötetekben vagy az interneten közzétett szövegekkel történő összehasonlítás mellett igen rafinált dolgokra képes. Az egymás mellé tett két szövegben a kipirosozott plagizált szöveg látványos és riasztó.

A bemelegítésként használt Kahoot játékos kvízkérdései közé belecsempészttem egy olyat, hogy mivel is jár, amikor lebuknak. A válaszok mindegyike igaz. A trükk a kérdésben az *amikor* szó használata a *ha* helyett. Vagyis igyekszem megértetni velük, hogy a tettenérés csak idő kérdése, mert a szoftverek mellett esélyük sincs.

Az esemény mint kihágás a plágiumon ért hallgató személyi kartonjára kerül. Az ezzel járó adminisztrációt az oktatók olyannyira gyűlölik, hogy nekik is érdekükben áll, hogy az ilyen eseteket elkerüljék. A szabálysértésen ért diák számára a következmény, az eset súlyosságától függően, akár a hallgatói jogviszony azonnali megszüntetése is lehet. Enyhébb esetekben figyelmeztetéssel, ideiglenes felfüggesztéssel vagy évisméltéssel megúszhatja az illető. Viszont egy ilyen szépséghibával a múltjában örökre búcsút mondhat a jogi, orvosi és állatorvosi egyetemi továbbtanulási terveinek.

Ez utóbbi az, amire mindenki felkapja a fejét. Kirúgnak innen, de máshova se mehetnek? Ez már tényleg nem éri meg. Rögtön feltámad az érdeklődés a következő téma iránt: hogyan kerülhetjük el a plagizálásnak akár a látszatát is?

Rutinos egyetemi rókák számára köztudott, hogy a plagizálás gyakran egyszerűen a kapkodás következménye. Utolsó pillanatra hagytad a tízoldalas szemináriumi dolgozatot, édes fiam? Közben ugye a körmödre égett a másik kettő is? Ráadásul a munkahelyeden behívtak dolgozni plusz órákra (a legtöbb amerikai egyetemista dolgozik is). Naná, hogy a könyvebbik utat választottad. Tiszta szerencse, hogy a hitelkártyád rég lenulláztad, és a szűkös ösztöndíjadból arra nem futotta, hogy egy kétes internetes forrásból megvedd a dolgozatodat.

Ilyesmiket szoktam gondolni. Mondani kevésbé, mert az amerikai könyvtáros nem ítélkezik. Legalábbis nem hangosan és főleg nem nyilvánosan.

Inkább bevetem a jó időbeosztás szerepének hangsúlyozását, úgy általában, meg az egyetemi évek alatt különösen. Persze hogy mindenki szereti lerövidíteni a nemszeretem feladatokkal töltött időt. Persze hogy mindenki halogatja ezeket. De a célt, vagyis a diplomát szem előtt tartva, az előretervezés és a feladatokra szánt idő biztosítása szinte félsiker.

Amíg még élvezem a figyelmüket, bemutatok néhány tippet is, amivel meggyorsítható az utálatos hivatkozás. Az ideális következő lépés a saját jegyzetelési szokások fejlesztése lenne, de helyette rendszerint beérem az egyetemi katalógus gyorsidéző funkciójával, ami olyan, mint a Google Scholar hivatkozása: egyből legyárt egy szinte tökéletes hivatkozást a rekordból, többféle stílusban is. A *permalink*, vagyis az állandó URL pedig garantálja, hogy a diákok legközelebb is megtalálják ugyanezt a cikket. A stíluskalauzok, mint például a Purdue OWL [1] kézikönyvei szintén hasznosak lennének, de akkorra már elvesztették a fonalat. Ugorgyunk, gondolom, és elővarázsolok valami érdekesebbet az eszköztáramból.

Hivatkozás haladóknak

A posztgraduális képzésben a fentiek zanzásított bemutatását a hivatkozáskezelő rendszerek követik. Ezek bármelyikének használatát előszeretettel ajánljuk, részben a kutató saját érdeklődésének megfelelő adatbázis kiépítéséhez, részben pedig a tanulmányírást jelentősen megkönnyítő módszerként. Egyetemünk abban a szerencsés helyzetben van, hogy RefWorks és EndNote-előfizetéssel is rendelkezik, bár a bölcsészek az ingyenes Zoterot kedvelik. Sőt, van egy kisebb Mendeley-tábor is.

A foglalkozásra való felkészülésem fontos része annak kiderítése, hogy az adott szakterületen vagy laborban melyik szoftvert részesítik előnyben. Emellé hozzárendelek két-három témaspecifikus adatbázist, és már kész is az óratervem.

A workshop hasonlóan kezdődik, bármelyiket is tanítjuk. Elmagyarázzuk, hogy mi mindenre képes egy ilyen rendszer. Ezek közül a legfontosabbak:

- A hivatkozáshoz szükséges információk (szerző, cím, a publikáció dátuma, a formátum stb.) importálása, összegyűjtése egy helyen;
- A cikkek rendszerezése címkék vagy mappák segítségével, ami több ezer hivatkozásnál nélkülözhetetlen (pl. *systematic reviews*);
- Automatikus bibliográfia készítése a tanulmányban idézett művekhez különböző idézési stílusokban, ezres nagyságrendben, de saját is készíthető;

- Szövegközi hivatkozások hozzáadása a tanulmányhoz az adott idézési stílusokban többféle szövegszerkesztőbe beépített, hozzáadott szoftver segítségével;
- Egyéni kutatási gyűjtemény létrehozása és rendszerezése mappákban és almappákban: teljes szövegű cikk PDF-formátumban elmentve, jegyzetelési lehetőséggel;
- A gyűjtemény megosztása a kutatásban részt vevő partnerekkel.

A rövid összefoglaló után a közönséget bevonva megpróbáljuk kibogozni, hogy személy szerint kinek miért érdemes időt és energiát befektetni hosszabb távon egy ilyen rendszer kialakításába. A legtöbb témavezető és laborfőnök megköveteli az általa preferált hivatkozáskezelő használatát, aminek elsajátítása gyakran munkaköri kötelesség. Az előnyöket mindenki hamar belátja. Az államilag finanszírozott, gyakran több intézetet átfogó kutatáshoz elengedhetetlen, hogy a csoport tagjai meg tudják osztani a szakirodalmat a többiekkel.

Ezek után mindenki beállítja vagy letölti az adott szoftvert, ha még nem volt neki, fiókot nyit, mappákat készít, majd a választott adatbázisokra építve megtanulja az alapokat, vagyis hogy kell letölteni és mappákba rendezni a cikkeket. A minimális program mindenképp magában foglalja a hivatkozott irodalom listájának legegyszerűbb módon történő összeállítását. Szerencsés esetben arra is jut idő, hogy egy saját fantomcikkbe szövegközi hivatkozásokat illesszünk be, majd abból a szövegszerkesztőbe integrált alkalmazással látványos módon, egy perc alatt bibliográfiát generáljunk. Az igazsághoz tartozik, hogy egy RefWorks-foglalkozáson mindez könnyedén megvalósítható másfél óra alatt, míg az End-Note esetében gyakraként kifutunk az időből a két órára tervezett programban is.

Szerencsére mindhárom hivatkozási rendszerhez készült egy-egy LibGuide segédanyagként, amit igyekszünk naprakészen tartani. Az aktuális kutatási segédlet gyors átpörgetésével a foglalkozás alatt egyben azt is biztosítjuk, hogy a haladó szintű felhasználók is értesüljenek a számukra esetleg újdonságot jelentő fejleményekről, mint a PDF-jegyzetelés vagy az almappák megosztása. Nem szoktam kihagyni a lehetőséget, hogy további hathatós funkciókat is bemutassak, mint amilyen például a RefWorksben a saját gépről importált, régebbi PDF-ből történő adathalászás, aminek során az üres metaadatmezők azonnal benépesülnek.

Ezen a ponton van lehetőség a *Garbage In, Garbage Out* régi számítógépes elvét felemlíteni, vagyis gyakori, hogy használhatatlan adat kerül be egy rendszerbe, ezért a kimenő adatoknak különösen nagy figyelmet kell szentelnünk. Az online kézikönyvek mellett inkább az OWL, a Purdue Online Writing Lab oldalait szoktuk ajánlani, ahol több hivatkozási stílusban, az egyes formátumokra lebontva (honlapok, újságcikkek és közösségi média) könnyedén ellenőrizhetjük, hogy a meglévő adatok alapján valóban helyes-e a hivatkozás.

Hivatkozás szórakozva

A komoly leírás után következzen egy kis ízelítő a bármilyen közönség számára bevethető és helyi körülményekhez alkalmazható, könnyedebb módszereimből.

1. Miniposzterek

Az első egy többfunkciós, gyors és látványos eredménnyel járó feladat: miniposzter készítése a diákok kedvenc olvasmányáról. A poszter részei a hivatkozás, a könyvtárban található példány lelőhelye, egy képillusztráció megfelelő hivatkozással, mindez a munkát megkönnyítendő, általam előregyártott, PowerPoint-mintasablon segítségével. Szabadon választható elemek: egy idézet a könyvből vagy recenzióból, saját vélemény és QR-kód. A feladat mindössze tizenöt percet vesz igénybe, és könnyen beilleszthető bármelyik könyvtárismereti óra végére. Aki kész, hazamehet, ennél nincs jobb motiváció. A részletes instrukciók egy LibGuide-ban is a rendelkezésére állnak az óra egész időtartama alatt [2].

Elsőként minden diák kiválaszt magának egy olyan könyvet, amely jelentőséggel bír számára, például nagyon tetszett neki, esetleg utálta mint kötelező olvasmányt, és megkeresi a kötet rekordját a katalógusban. Az óra eleji bemutató ellenére a fele társaság ekkorra rég el szokta felejteni, hogy a keresőmezőbe idézőjelben kell beírni a címet, például „Harry Potter és az azkabani fogoly”, hogy a bibliográfiai rekordot a leggyorsabban megtalálják. Ezért a feladat alatt a könyvtáros és az oktató körbejár a tanteremben, és figyelmeztet az ilyen apróságokra.

Amikor a címre kattintva megnyílik a teljes rekord, a rengeteg részlet között navigálva megkeresik az idézőjelet, amire kattintva eljutnak a megfelelő hivatkozáshoz. Cseles módon az APA-stílust szoktam kérni, mert a katalógusunkban az a második választási lehetőség, tehát oda kell figyelni diáknak és könyvtárosnak egyaránt. Ez a hivatkozás később felhasználható a poszterhez.

Ezek után meg kell állapítaniuk, hogy az egyetem huszonnégy könyvtára közül melyikben található a könyv. Az óra elején meg szoktuk beszélni, melyik kampuszon mi található, melyik elnevezés mire utal, például a gyűjtemény neve, vagy hogy nem kölcsönözhető az állomány, mint a New Jersey-kollekció esetén. Sőt, az órára magammal hozott könyveken megmutatom a gerincen található betű- és számkombinációt, vagy ahogy lefordítom nekik, a könyvek GPS-koordinátáját is. A poszterhez ki kell bányászniuk a Kongresszusi Könyvtári jelzetet is a rekordból, ami alapján a szabadpolcos rendszerben saját maguk is megtalálhatják a kötetet.

A posztert az általam előre elkészített nyolc PowerPoint-sablon egyikének felhasználásával (vagy saját tervezéssel) állítják elő az összes adat begyűjtése után. A korábban készült, a Books We Read posztergalériában [3] található képek is a rendelkezésükre állnak példaként és inspirációként. Felhívjuk a figyelmet arra is, hogy vessék egybe a rekord és a rendszer által generált hivatkozás tartalmát, és szükség esetén a hivatkozásokban kézzel javítsák ki az elírásokat és hibákat, illetve pótolják a hiányzó információt. Ehhez használhatják segítségként a Purdue OWL honlapját, amiről az órán többször is szó esik, a biztosabb bevésődés céljából.

Az illusztráció lehet a könyvborító, egy szelfi a könyvvel a kézben vagy a könyvtárban, bármi. Kevesen írják meg, hogy miért az adott könyvet választották, inkább a könyvből idéznek. A haladóknál a feladat szerint a QR-kód a könyv katalógusrekordjához vezet. Ezzel az

állandó, más néven *permalink* funkciót tanítjuk, az online QR-kód-generátor használata mellett.

A poszttereket végül ugyanazon az oldalon küldik be, ahol a feladat leírása is található. A túl sok információ még egy helyen is kihívás egyes diákoknak, ezért jelzi ezt egy óriási piros gomb. A PPT-formátumot a legegyszerűbb számomra nyomdakészre javítani és JPG-ben elmenteni. A legjobb posztterek a félév végére megjelennek az online galériában, illetve a könyvtár oktatósarkának falait díszítik.

1. ábra Miniposzterek a falon a Chang Könyvtárban

2. Ignoramus

Bölcsészcsoporthoz használható – akár néhány illusztráció segítségével – az alábbi, a pontos hivatkozás és a kiadások közötti különbségek szerepének fontosságára vonatkozó történet, ahogy ezt blogposztjában a Books We Read egyik szerzője leírja.

“A doktori iskola első félévében Jonathan Swift *Gulliver utazásai* című regényét olvastuk. Nekem egy olcsó, puhafedeles, modern kiadásom volt, amelyet inkább szabadidős olvasásra, mintsem tudományos felhasználásra terveztek. Úgy gondoltam, hogy ennek nem lesz különösebb jelentősége. Egészen addig, amíg valaki az órán fel nem hozott egy olyan epizódot a regényből, ami az én kiadásomban egyáltalán nem volt benne! Az epizód a történet egésze szempontjából valójában lényegtelen, a mai fülnek kissé obszcén is, tehát logikus, hogy egy általános közönségnek szánt kiadásból kimaradt. Sajnos ugyanezen okok-

ból kifolyólag a részlet pontosan olyan téma volt, amiről egy irodalmi szemináriumon beszélni szokás. Mint kiderült, én nem olvastam. Attól a naptól kezdve mindig figyelek arra, hogy ugyanazzal a kiadással rendelkezzem, mint azok, akikkel együtt dolgozom, és tudományos célokra tudományos kiadásokat használjak.” [4]

Hozzátehetjük ehhez még a újranyomott példányokat és a fordításokat is. A világirodalom remekeinek keresgélése a katalógusban bármelyik órán számos úgynevezett teaching moment, vagyis tanítási lehetőség forrása.

3. Fantomhivatkozások

A fantomközlemény történetét inkább haladóknál szoktam használni. A Google Scholar szerint a következő tanulmányt 2020. november 11-ig, a blogposztom írásáig 1180 alkalommal idézték, azóta 1294-re emelkedett ez a szám (2022. április 19.).

Van der Geer, J., Hanraads, JAJ., Lupton, RA. ([2000]2010). The art of writing a scientific article. *Journal of Science Communication*. 163(2):51–59.

Biztos fontos cikk lehet, gondolnánk. A probléma csupán az, hogy a folyóirat ugyan létezik, de a cikk nem. Bár van egy Van de Geer nevű tudós, akinek a neve egy betűvel rövidebb és a tudományos profilja szerint más tudományágban aktív, ilyen cikk teljes szövege sehol sem található. Hogyan lehetséges, hogy több mint ezer tudós idézett egy nem létező cikket? Nem beszélve ugyanennyi folyóiratszerkesztőről, akik nem ellenőrizték a hivatkozás érvényességét?

Ezt a bizonyos fantomcikket a *Publish or Perish* nevű népszerű szoftver alkalmazás szerzője Anne-Wil Harzing professzor fedezte fel. [5] A hivatkozás megjelenik az Elsevier által kiadott stilisztikai útmutatóban a hivatkozási stílus változásainak illusztrálásaként is. A fantomhivatkozás rejtélye című cikkében dr. Harzing bemutatja, hogyan nyomozta le a fantomhivatkozás eredetét és annak hivatkozásait – akkoriban mintegy 400-at – a Web of Science-ben, hogy kiderítse, hogy az azt idéző cikkek mintegy 90%-a a *Procedia* konferenciakötetekben megjelent konferenciakiadványokban található. A hivatkozás idézésének módját elemezve felfedezte, hogy a bűnös valószínűleg egy hivatkozási sablon volt, ahol az a fenti cikk két másik hivatkozással együtt mintaként jelent meg.

Ez remek lehetőséget nyújt arra, hogy bemutassuk a Google Scholar hivatkozási rendszerét és felhívjuk a figyelmet a teljes szöveggel való összehasonlítás fontosságára.

4. Graphic Design is my Passion

Egy számunkra is szórakoztató workshop, amelyet a könyvtárban dolgozó, alapképzésben részt vevő diákoknak tartottunk a pandémia alatt, egy egész sorozatot indított el. Az eredeti foglalkozás címe az volt, hogy *Graphic Design is my Passion*, vagyis A grafikai tervezés a szenvedélyem! Alcíme pedig így csalogatta a közönséget: Hogyan készítsünk ellenállhatatlan tartalmakat a közösségi médiához. A főmondat arra a közkedvelt mémre utal, amivel a pocsekabbnál pocsekabb illusztrációkat szokták emlegetni: a hobbid, de ebből nem élnél meg! Keressünk rá, megéri! Az általam készített, reklámként használt marihuánafüstbe

burkolózó rózsaszínű kismalac némiképp előrevetítette a program komolyságát. Valójában pedig jó hivatkozási gyakorlatokat tanítottuk, ez alkalommal is idézetek és képek segítségével.

2. ábra Grafikai tervezés felsőfokon

Kellékek: szabad hozzáférésű Canva szoftver, online könyvtári katalógus, internetes képkereső és néhány unatkozó/pihent agyú/kreatív (nem kívánt törlendő) könyvtáros. Az ötlet az egyik állattani könyvtárismereti órán született a koronavírus okozta bezártság tetőfokán, amikor is a téma a CBD alkalmazása kisállatok, úgymint kutya, macska, nyúl és hasonlók esetében volt. A videót vonakodva bekapcsoló, unott arcú diákokat kétségbeesésben úgy próbáltam bevonni a foglalkozásba, hogy megkérdeztem tőlük, hogy akkor épp milyen állattal tudnák jellemezni a hangulatukat. Az én kedvemet egy tündéri, de igen tüskés sündisznó jellemezte. A megélénkült társaság ekkor elkezdett lelkesen képeket keresni, ami lehetőséget adott a TinEye fordított képkereső kipróbálásához, valamint a szerzői jogok és hivatkozások tisztázásához. A csoportos feladat mindenki számára szórakoztató volt: méltán állíthatjuk, hogy magas cukiságfaktorú kisállatok keresése egy képzeletbeli prezentációhoz a legjobb péntek délutáni tanulási tevékenység.

A könyvtári diákok szakmai továbbképzésére ezt a tapasztalatot házasítottam össze egy másik, a Books We Read-posztokban használt trükkel. A Canva-alkalmazásban az egyperces dizájn nevet adtam az általam gyakran használt háttér + szöveg + egy-két elem kombinációnak (lásd 2. ábra). Először is néhány lépésben ismertettük az alapokat, majd a legegyszerűbb hivatkozásgenerálás bemutatása után a diákok buzgón nekiláttak a saját gyártmányú, közösségi médiára szánt műalkotásoknak.

Közben a szintén mindenre kapható művészeti könyvtárosunk az interneten található képekkel kapcsolatos szerzői jogi törvényekről és a képek idézéséről tartott egy minielőadást, egy másik kolléganő pedig az íróktól vagy politikusoktól származó népszerű idézetek fellelhetőségéről beszélt. Mindkét témához készült blogposzt is, a források részletezésével, további felhasználásra [6, 7].

A program sikerét mi sem bizonyítja jobban, hogy a kétéves bezártság idején több alkalommal is meg kellett ismételnünk, különféle közönség számára.

5. Micimackó

Micimackót mindenki szereti, ugye? A fenti workshopra történő felkészülés során kezembe került egy fotó (3. ábra), amely a könyv egyik híres illusztrációjára emlékeztetett: Micimackó és Malacka, hátat fordítva a világnak, kéz a kézben távolodnak. Tökéletes háttér egy inspiráló idézethez.

Vajon melyik idézet illik a legjobban ehhez a képhez, töprengtem. Ha rákeres az ember a Micimackó-idézetekre, az egyik legnépszerűbb a következő

- How do you spell love? (Piglet)
- You don't spell love. You feel it. (Winnie-the-Pooh)

Ezt meghagyom így angolul is, mert úgy könnyebb rákeresni. Körülbelül annyit tesz:

- Hogyan betűzzük a szeretetet? – kérdezte Malacka.
- A szeretetet nem betűzi az ember, hanem érzi – felelte Micimackó.

Google-képkeresővel rengeteg képet, mémet, posztot, bögrét, pólót és egyébeket találhatunk, amelyekben a fenti szöveg szerepel. Nagyszerű, népszerű, tökéletes szöveg a háttérképemhez, gondoltam.

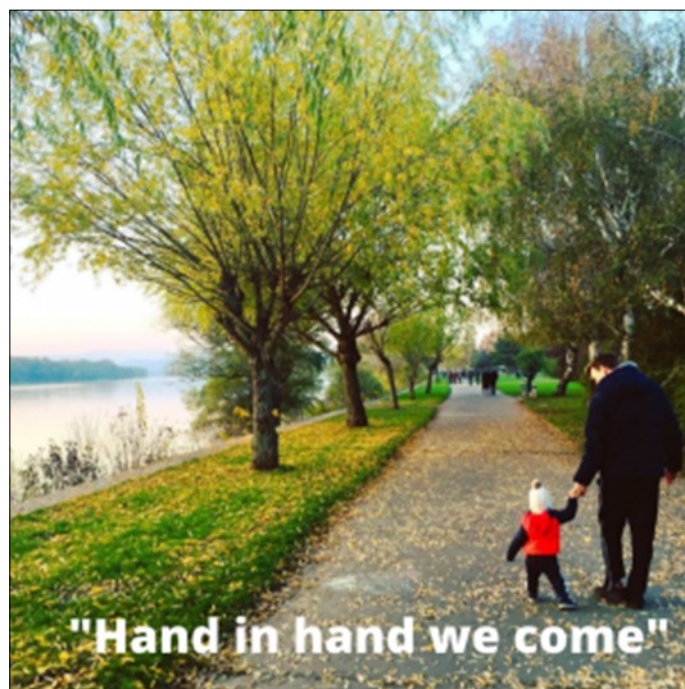
Kutatókönyvtárosként elvárják tőlem, hogy tegyem is, amit prédikálok. Elkezdtem keresni az oldalszámot, hogy egy létező kiadásból idézzek, ahogy javasolni szoktuk. A könyv online elérhető a HathiTrust gyűjteményéből, így gyerekjáték lesz idézőjelbe tenni a párbeszéd egy részét, és megkeresni az oldalszámot a könyvben. Legalábbis én így gondoltam.

De nem volt benne! Sem más online szövegekben, amelyekre rá tudtam tenni a kezem virtuálisan. Rövidre fogva, végül egy olyan oldalon kötöttem ki, amelyet kifejezetten azért hoztak létre, hogy azonosítsa a Micimackóból származó téves idézeteket [8].

Nem sokba tartott, hogy rájőjjenek, kitalált idézetek hozzárendelése könyvekhez, eléggé elterjedt dolog az interneten. A Micimackó az egyik áldozat.

Hogy mit csináltam a képpemmel? Kerestem egy másik idézetet, olyat, ami valóban benne van a Micimackóban, és írtam erről is egy blogposztot [9].

Terveink szerint a három alkalmazás együttesen tudja majd megvalósítani a végső célkitűzéseinket, hogy a gyűjtemény megosztható tartalmi számára nagyobb állandóságot, megbízható tárolást és hosszú élettartamot biztosítsunk, valamint hogy ezek a források az interneten könnyen felfedezhetők és elérhetők legyenek. 2021 decemberében lehetőség nyílt arra, hogy egy nyilvános előadáson számoljunk be a projekt jelenlegi állásáról az egyetem nyilvánossága előtt. A projektben részt vevő kollégáim örömmel tettek eleget a meghívásnak, és közösen osztottuk meg az eddigi eredményeket, miközben mindenki arról beszélhetett, amihez a legjobban ért. Az eseményről készült felvétel a SAPAC LibGuide-ban látható. [9]

3. ábra Kéz a kézben

Hivatkozás dióhéjban

Az általam készített LibGuide-os tudományos segédeszközökben gyakran szerepel egy rész, amely felsorolja a Rutgers Egyetem könyvtárából származó forrásokat, amelyek segítenek a megfelelő hivatkozásban. A helyi könyvtári viszonyokra egyszerűen adaptálható lista a következő elemeket tartalmazza.

Helyi katalógus: A ProQuest-termék QuickSearch keresőjével a Rutgers katalógusában megtalált cikk rekordjában használhatjuk a idézőjel-szimbólumot, aminek segítségével választhatunk a hivatkozási stílusok közül.

Ajánljuk: A QuickSearchben talált cikkek, máshol talált tudományos cikkek, újságcikkek hivatkozására, az adatok ellenőrzésére.

Tipp: Másolja be idézőjelek között a címet a QuickSearchbe, jelölje be a bal oldali *Expand My Search* mezőt, hogy más könyvtárakban is keresse a rekordot.

Adatbázisok: Keressük meg a cite opciót! Például a ProQuest-adatbázisokban talált cikk oldalán, a jobb felső sarokban lévő idézőjelre kattintva generálhatjuk a hivatkozást a kiválasztott stílusban.

Ajánljuk: Az adott adatbázisban található cikkek azonnali hivatkozásának mentésére.

Tipp: Használhatunk akár újságcikkeket is bizonyos adatbázisokban.

Google Scholar: Ismert tanulmány, teljes vagy részleges hivatkozás esetén gyors eredményt hozhat, ha teljes szövegű cikket nem is.

Ajánljuk: Hivatkozáshoz használhatjuk a rekord alatti idézőjelet, és választhatunk több variáció közül.

Tipp: A címet idézőjelek között másoljuk be a Google Scholarba.

Kézikönyv (APA, MLA, Chicago stb.) vagy Purdue OWL: A fenti módszerek bármelyikével generált hivatkozásokat érdemes leellenőrizni. Minták és példák segítik elő a pontos hivatkozást.

Ajánljuk: A tanulmányírás mellett érdemes szerkesztés és lektorálás esetén is igénybe venni.

Tipp: Használható weboldalak és egyéb, nem tudományos dokumentumok esetében is.

Hivatkozáskezelő rendszerek (EndNote, RefWorks, Zotero): Nagyobb lélegzetű kutatómunkához fontoljuk meg valamelyik szoftver használatát. A kezdeteknél segít a megfelelő LibGuide, de további segítségért forduljunk könyvtárosunkhoz!

Ajánljuk: Tudományos diákköri kutatás, szakdolgozat, disszertáció, tanulmány, kutatói jelentés és monográfia írásához, szövegközi hivatkozások és bibliográfia készítéséhez.

Tipp: A hivatkozáskezelő kiválasztása előtt egyeztetessünk a témavezetővel, kutatócsoport- vagy laborvezetővel.

Végezetül, használók és könyvtárosok tapasztalatait összefoglalva és dr. Harzing korábbi tanácsait megszívlevél [10], íme az útravaló a megfelelő források idézéséhez és a megfelelő hivatkozáshoz.

- A hivatkozás szerves része a tanulmánynak vagy disszertációnak. Szánjunk elegendő időt a hivatkozásokra a kutatás elején, közben és végén!
- Soha ne másoljunk más hivatkozásokat egy másik dolgozattól, tanuljunk a korábban idézett példából.
- A helyes hivatkozást mindig az eredeti cikk visszakeresésével reprodukáljuk, például úgy, hogy beírjuk a címet idézőjelben a Google Tudós keresőjébe, és megnyitjuk a teljes szövegű tanulmányt.
- Ha hivatkozáskezelő programot használunk (RefWorks, EndNote vagy Zotero), hasonlítsuk össze a szoftver által generált hivatkozást a cikkkel, és ellenőrizzük, hogy nem tartalmaz-e pontatlanságokat.
- Ne fordítsuk el a hivatkozás tartalmát, arra használjuk a cikket, amiről szól, nem pedig a saját céljainkra.
- Ne használjunk úgynevezett „üres” hivatkozásokat a felhasznált irodalom részben a tanulmány végén. Minden hivatkozott cikknek rendelkeznie kell megfelelő szövegközi hivatkozással.
- Tegyük egyértelművé szövegünkben, hogy a tényleges hivatkozás melyik állításunkat támasztja alá.

- Végül, de nem utolsósorban, használjunk megbízható forrásokat, óvakodjunk a parazita kiadványoktól.

De ez utóbbi már egy másik cikk témája.

A teljes Cite Right-sorozat a Books We Read-től

- [Part 1: Cite Right – Workshop in the Library](#)
- [Part 2: Cite Right – Confessions of an Edition Ignoramus](#)
- [Part 3: Cite Right – Phantom References](#)
- [Part 4: Cite Right – Resources from RUL](#)
- [Part 5: Cite Right – Misquotes](#)
- [Part 6: Cite Right – Images](#)
- [Part 7: Cite Right – Predators of Science](#)
- [Part 8: Cite Right – Managing Citations](#)

Jegyzetek

- [1] Purdue Online Writing Lab: <https://owl.purdue.edu/> (2022.04.20.)
- [2] A poszterkészítési feladat egyik változata egy kutatási segédanyagban: <https://libguides.rutgers.edu/SEBSPASS/BooksWeRead> (2022.04.20.)
- [3] Az egyik 2022 tavaszi kurzuson készült poszterek gyűjteménye a Books We Read online kiállításán. <https://sites.rutgers.edu/books-we-read/gallery/poster-gallery-9/> (2022.04.20.)
- [4] Allred, Nicholas: Cite Right – Confessions of an Edition Ignoramus. Books We Read blogposzt, 2020. november 11. <https://sites.rutgers.edu/books-we-read/ignoramus/> (2022.04.20.)
- [5] Harzing, Anne-Wil: The mystery of the phantom reference. Shows how sloppy writing and sloppy quality control lead to a non-existing article being cited nearly 400 times. = <https://harzing.com/>, 2017. október 26. Frissítve: 2022. április 27. Archivált változat a szerző honlapján: <https://harzing.com/publications/white-papers/the-mystery-of-the-phantom-reference>
- [6] Lotts, Megan: Cite Right – Images. Books We Read blogposzt, 2020. november 24. <https://sites.rutgers.edu/books-we-read/cite-right-images/> (2022.04.20.)
- [7] Bartz, Stephanie: Cite Right – Resources from RUL. Books We Read blogposzt, 2020. november 16. <https://sites.rutgers.edu/books-we-read/citerul/> (2022.04.20.)
- [8] Pooh Misquoted honlap. <http://poohmisquoted.weebly.com/home/archives/11-2014> (2022.04.20)
- [9] Hajnal Ward Judit: Cite Right – Misquotes. Books We Read blogposzt, 2020. november 18. <https://sites.rutgers.edu/books-we-read/misquotes/> (2022.04.20.)
- [10] Harzing, Anne-Wil: Are our referencing errors undermining our scholarship and credibility? The case of expatriate failure rates. = Journal of Organizational Behavior 23. vol. 2002. 1. no. 127–48. p. <https://doi.org/10.1002/job.125> (2022.04.20.) (2022.02.06.)

Képek jegyzéke

1. ábra Miniposzterek a falon a Chang Könyvtárban
2. ábra Grafikai tervezés felsőfokon
3. ábra Kéz a kézben